

ՀԱՆԴԵՍ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ
ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ Ս՝ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ԵՒ ԺԱԹ՝ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄԻՐՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ տօնախմբու
Թիւնը եկեղեցական շքեղ հանդիսիւ
տօնուելէ զինինացաւ անմահ յիշատակին
և միանգամայն յառանգաւորաց վար-
ժարանի Տարեգարծին առթիւ վայել-
լուչ հանդէս մի կատարուեցաւ Վար-
ժարանին մէջ, դպրոցական վեցամ-
սեայ հարցաքննութենէն զինի, որ
Յունիւսար ՉՑ էն սխեալ մինչև ֆե-
տրուար 6 տեղի ունեցաւ: Հանդիսին
ներկայ էին Ման. Ս. Պատրիարքն,
Միաբանական ուխտէն Գեր. Հարք
եւ Եղեարք և համօրէն Ուխտաւորք,
արք և կանայք: Յաջողակ աշակերտ-
ներէն մի քանիսն Հայերէն, Տաճկե-
րէն և Վաղղիներէն ճառեր կարդացին
հայրենասիրութեան եւ կրօնասիրու-
թեան վերայ: Հանդէսն կնքուեցաւ
յորդորական բանիւ և օրհնութեամբ
Ման. Սրբազան Պատրիարքին:

Ըրժան կը համարիմք կարգացուած
Հայերէն Ճառերէն մէկը հանդիսիս
միջոցաւ ընթերցողաց հաղորդել ի
քաջութեան թիւն գրող աշակերտին:

ԱՄԵՆԱՊԱՏՏԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐ
ԵՒ ՅԱՐԳՈՑ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՑ

Եթէ Թափանցներ մարդու սրտի
խորքը և հետազոտներ խորազննին եւ
լուրջ մտօք նորա բոլոր ազնուական
կիրքերը, պիտի տեսնենք նոցա մէջ
այնպիսի երկնային պարգէւ մը, որ իւր
մեծ կատարելութեամբ բարձր է եւ
վեհապէս քան զայլս, և կը թաղաւո-
րէ նոցա վերայ իւր գերբնական իշ-
խանութեամբ հրամայելով: Ետուած
բնապէս տղաւորսն է մարդու հոգ-

ւոյն այս գեղեցիկ և ազնուական կիր-
քը, նովաւ պիտի մը մարդու հոգին
նրա թափանցէ կը վերադառնայ գեղ ի
յաւիտենականին անմահ աթոռը, իւր
երախայրեաց սրտու զը նուիրելու առ-
Ման. որ միայն է Մանակարող եւ
Ըրարիչ ողորմած, և վայրկեան մի բա-
պելու սիրոյ երկնային անմահական
բաժակէն: Եւս ազնուական կիրքն է
Ետուածսիրութեան սկզբունքը, զոր
Ետուած ի սկզբանէ դրաւ մարդոյն
մէջ, որպէս զի նովաւ զսնազանի մարդ-
արարածը միւս ամեն տրարածներէն
Եւս գերազանց սկզբան զօրութեամբ
է, որ մարդը կրօնի կը հպատակի, իւր
զլուխը նորա քաղցր լծոյն տակ կը խո-
նարհեցնէ, և իւր սիրտը անկէ բաւա-
կանութիւն կ'ըստանայ իւր ամեն կա-
րօտութեանց: Արօնը, ճշմարիտ Արօնը,
որ է Քրիստոնէութիւնը կը տայ աստ-
ուածանման մարդոյն այնպիսի ուրա-
խութիւն մը և երջանկութիւն մը, որ
անհնար է թէ ուրիշ որ և իցէ բանե-
րով կարողանայ ստանալ:

Քրիստոնէական Արօնն է աղբիւր
ամեն բարութեանց, նովաւ միայն կա-
րող ենք արիաբար դիմագրաւել մոլի
կրից յախուռն յարձակմանցը: Նա մի-
այն կը տայ կար և զօրութիւն իւրա-
քան իւր անհատի՝ որ հպատակ է նո-
րա բարձր և փրկարար իշխանութեա-
նը, արժանապէս մտուեցանել իւր պա-
ղատանքն առ Մանակարողն, սիրել
զայն ի բոլոր սրտէ՝ եւ պաշտօն մա-
տուցանել առանց երկբայութեան,
յորմէ զուրկ են ամեն անսնք՝ որք առ-
ուցին: Կը վարկանին նորա ազգեցու-
թիւնը և կը քամահրեն նորա մեծազոր
կարողութիւնը: Քրիստոնէական Ար-
օնը երկնային սիրով կը բոցափառէ իրեն
ամեն հպատակ սրտերը սքանչելի կեր-
պով աշխարհի իշխանութեանց և պե-
տութեանց գէմ, որք կործանու մն կը

ապառնան ազգի մը գոյութեանը իւրեանց ազգաջինջ գիտութեանը և վերջըս դէս Վրիտանիական Արօնն է, որ ըզմարդ անտալ իւր էական նպատակին կը հասցնէ :

Կային արդարեւ ՚ի սկզբն ոչ միայն այլ և այլ աշխարհաց՝ այլ նոյն իսկ և Հայաստանի մէջ, այնպիսի հզօր և Տիտանեան յեղերէ սերած ազգեր, կային այնպիսի աշխարհատաան թագաւորներ և ինքնակալներ, որք իւրեանց արիական պատերազմներովն աշխարհ կ'ահաբեկէին. կային այնպիսի հոգևաւոր ազգեր, որք արեամբ ներկեցին հոմայն աշխարհ, եւ որոց յաղթութեան կոթողներն եղան աշխարհաց համակործան տիտուր փառասկները, միով բանիւ կային այնպիսի հզօր թագաւորներ, որք իւրեանց աշխարհակալ բազուկները համարեա թէ բովանդակ աշխարհի վերայ տարածած էին, և շատ թագաւորներ իբր աննշան գերի մը, իւրեանց փառացն ու մեծագործութեան կը ծառայեցնէին. այլ սակայն այսօր այդ նախկին ժամանակաց հակադէմ տէրութեանց ոմանք բոլորովն անյայտացած են և ոմանք իւրեանց սակաւաթիւ մնացորդով, իբր աննշան ազգեր միայն կ'ապրին աշխարհիս վերայ. այս ամենուն պատճառն չէ այլ ինչ, բայց եթէ Արօնի պահասութիւնը կամ անտարբերութիւնը, վասն զի առանց Արօնի հաստատուն հիման չէ կարելի որ ազգ մի տեւալանութիւն ունենայ : Այսինքն մը է Վէնիկթեմուրի այն տիեզերակալ բազուկը, որոյ յաղթական կառքին համայն Միա չը կարողացաւ գիմագրաւել, որ իբր աշխարհի պատուհաս Միայն աշխարհներն մեծ մատմբ հրոյ և սրոյ ճարակ տուաւ. ուր է Միաբայւոյ իրօրիտ և անտանձ իշխանութիւնը, որ անտարտ դարձուց համայն

աշխարհ, և որ իւր սրոյն վերայ վատահայած ջրոյ տեղ արեան գետակներ կը վաղեցնէր. գործ անկան, կործանեցան, վասն զի ճշմարիտ Արօնի վերայ չէին հիմնուած. շատ հնարաւոր է ազգի մը արքայական թագին և իշխանութեան աղամանդակուող դաւազանին կործանումը. վասն զի նորա հաստատուն հիմունք չեն ազգի մը կայութեան. նորա ազգի մը աշխարհային զօրութեան տեւականութեան վրայ կայացած են և հետեւաբար զօրութիւնն սպառեւրեն պէս, նորա ևս կ'ոչնչանան : Բայց երկնային Արօնն է միմիայն հաստատուն հիմն՝ որոյ վերայ հիմնուած չենքն այն աստիճան զօրաւոր է և տոկուն՝ որ ոչ կ'ըստպառի եւ ոչ կը հնանայ. այլ միշտ հաստատուն է, միշտ զօրաւոր և միշտ անգիմադրաւելի, զոր անկարեւոր համարելով ինչպէս շատերն նոյնպէս և Հայաստանի դրացի ազգերն, Վիրք և Աղուանք, այսօր կործանման անդունդը գահաւթիւնու վրայ են :

Այս մտին հարկ չը կայ օտարաց պատմութիւնը թղթատելու. ահա Հայաստանը, որ այն ինչ ՚ի ժամանակին իւր բազմութիւ բնակչօք և իւր արի և քաջագոր իշխաններովն ու կարող թագաւորներովը աշխարհիս մեծ և հզօր տէրութիւններէն մին կը ձեւացնէր, եւ նշանաւոր էր Միաական ազգաց մէջ իւր մղած բազմութիւ արիական սրտերազմներով, այսօր ինչ կամ իւր հայրենի փառքէն, զուրկ իւր բազմութիւ բնակիչներէն միմիայն գրեթէ հինգ միլիօն բնակիչ ունի, որ անոնք եւս տատանեալ կը շրջին հողմակոծ նաւու մը նման ուղիւնու ընդարձակ տարածութեան մէջ, և այն եւս միմիայն իւր նախնեաց շնորհիւ. վասն զի նորա քաջ զբաղած էին կրօնի անհրաժեշտ կարեւորութիւնն ազգայն

նութեան գոյութեան տեւականութեան համար . կամաւ և յօժարութեամբ կը դիմէին ՚ի մահ , լաւագոյն կը համարէին ապրիլ ազատ , ազատ կրօնքով , ազատ Երկրի և Հայրենեաց մէջ՝ քան ժուժալ և ստրկանալ կրօնի բռնաբարութեան : Այս մասին գեղեցիկ ապացոյց և օրինակ է մեզ հետեւելու նախնեաց կրօնասիրութեան ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ Հայրենասէր և կրօնասէր խումբը , որոց անմահ յիշատակին նուիրուած է այս հանգէսը : Այն ընտիր ակոյցեանը՝ Սամիկոնեանն Վարդան իւր արի ընկերներով և քաջազն իշխաններով վաթսուէն և վեց հազարօք վառուած ՚ի սէր ազգին և եկեղեցւոյ , ՚ի սէր կրօնի և ազգութեան մօգակրօն պարսկաստանի իւր աշխարհին հասուցած դառն աղէտներէն իսպառ վհատած , և արդար վրէժխնդրութեան բորբոքած՝ երբ լուրջ մտօք ազգի և եկեղեցւոյ դառնաղէտ վիճակին վերայ ակնարկ մը ձգելով , սկսաւ ՚ի նկատի առնուլ և հետազօտել նորա նոյն վիճակի հասնելուն էական եւ ճշգրիտ պատճառն , և քաջապէս համադրուած լինելով՝ որ առանց կրօնի հասաոյր հիման սակաւ ժամանակէն վրտանգաւոր կերպիւ քաղաքական իշխանութեան իսպառ բորձման հետ մեծապէս պիտի վտանգուի և ամբողջ ազգութիւնն . ձեռնարկեց աշխարհի եւ ազգի հոգեւոր կապերն ամրապնդել և զօրացուցանել . զինեցաւ և զինեց իւր արի զինակակիցներն ո՛չ միայն ՚ի զէն նիւթական , այլ մանաւանդ ՚ի զինուորութիւն հոգեւոր , հակառակ մօգակրօնիկ պարսկաստանի ամենակերպ պատրաստութեանց : Այս իւր ոգւով տառանցոյց մօգակրօնութիւնը , տալեցոյց պարսկական ահալ զօրութիւնը , և ՚ի վերջ Հայրենեաց և Հայրենասէրն ո՛ւ

րինաց ազատութեան համար անկաւքաջութեամբ իւր ուխտապահ և հաւատարիմ 1036 ընկերներով պատերազմի դաշտին մէջ և ընդունեց պրսակ նահատակութեան :

Եւրա Հայաստանի պայծառ ջահը . Հայաստանի դրախտէն սիրաբոյր ծաղիկ մը թառամեցաւ և յերկնից ՚ի խորան նոր Աստուծոյ փայլեցաւ . մեռաւ արին Վարդան Սամիկոնեան Քրիստոնէութեան դիմակալաց անյաղթելի ակոյցանն , այլ անմահ մնաց նորա անունը . վասն զի նա խղճի և Վրօնի ազատութեան համար մեռաւ . վասն զի նա երկնաւոր փառքն ու մեծութիւնը զոհեց երկնաւորին . վասն զի ինչպէս ինքն՝ նոյնպէս և մեր նախնիքն կատարեալ համոզուած էին թէ կրօնի համար մեռանելն կեանք է իւրեանց համար . անյիշատակ կանցնին ամեն մեծութիւն , ամեն զօրութիւն և ամեն մարդ , իսկ յաւիտեան կապրին նախ՝ որք Աստուծոյ կամքը կ'ուսանին և կը կատարեն , որ միայն կրօնքով կըլայ : Ահա այս կրօնքով և մեր կրօնասէր նախնեաց շնորհիւ է , որ մեր ազգը տեւականութիւն ունեցած է ցարգ և պիտի ունենայ մինչ ՚ի վախճան . այս կրօնի գոյութենէն կախուած է ահա և մեր ազգի գոյութիւնը :

Այլ աւանդ , վասն զի այսօր եթէ կարեկցութեան ոգւով շարժեալ ակնարկ մի ձգելու լինիմք մեր ազգի այժմեան բարոյական տարտամ վիճակին վերայ՝ արտասուաց կաթիլներ պիտի ցօղեն մեր աչքերը . վասն զի նախնիք բրիտանից բրիտանեական եռանդն , և նոյա առ կրօնն ունեցած սէրն ու համակրութիւնը գոյցես առկայծեալ վիճակի մէջ է և մերձ շրջանելու թէ եկեղեցականաց եւ թէ աշխարհականաց մէջ . և եթէ դուն ուրեք գտնուին ճշմարիտ Հայրենասէրն ո՛ւ

նոցա տրդար բողոքներն խաղառ ան-
լուր լինելէ զստ, շատ անգամ՝ եւս
կ'ամբաստանուին ու կը նախատուին
որպէս փնասակարք ազգի՝ և կրօնի եւ
որպէս օտարամուրք, որոյ մեծ ապա-
ցոյց կրնան համարուիլ այժմեան մեր
ազգի մէջ եղած աննկարագրելի խռո-
վութիւններն, պառակտումներն եւ
բաժանումներն : Այսին զի խումբ մը
իրաւամբ օտարամուրք անձինք՝ իւրեանց
նուիրական գործն ու պաշտօնը խ-
աղառ մոռցած՝ փոխանակ ազգի տար-
տամ վիճակին օգնութեան հասնելու,
փոխանակ իւրեանց համայն ջանքովն
ու բրտամբը ազգը տգիտութեան ժա-
նիքներէն կորզելու միջոցներուն վե-
րայ միմիայն խորհրդածելու, հայ ման
կրտին լուսաւորելու, և ազգին երջա-
նիկ ապագայ մը պատրաստելու, նո-
րա կործանման անդունդը առաւել
ևս կը պղծեն, որպէս զի անկից ելնելն
ու աղատիլը իսպառ անկարելի առնեն
և անհնարին : Այսպիսեաց շնորհիւ է
ահա որ մեր ազգն փոխանակ սոյն լու-
սաւորեալ դարուս մէջ յառաջագի-
մութեան քայլեր առնելու՝ յառաջա-
դիմութիւն գոչելով, շարունակ կը յե-
տադիմէ, որուն բուն եւ իսկական
պատճառն է մեր առ կրօնն ցուցու-
ցած անտարբերութիւնը :

Այլ եւս թող բաւական համա-
րուին, Յարգոյ Հանդիսականք, մինչ
ցարդ եղածներն, այսուհետեւ անցե-
լոյն տխուր հետքերուն վերայ ակնարկ
մը ձգենք, քննենք զայն և մեր ներկա-
յին ու ապագային համար օգտակար
առնելու ջանամք. այսպիսի քննութիւն
մը նշան է մեր ապագայն բարւոքելու,
վասն զի աշխարհի իմաստուն եւ իւր
ժամանակէն օգուտ քաղել գիտցող
ազգն այն է՝ որ քննելով իւր անցեալը
կը բարւոքէ՝ ներկայն և իւր յետագայ
սէրնոյց համար յուսալիւր ապագայ մը

կը պատրաստէ, կը թելով և դաստիա-
րակելով իւր մատաղերամ գաւակու-
քնն նախ՝ իւր մայրենի կրօնի, իմաս-
տութեան և բարեպաշտութեան, և
ապա այլ և այլ ուսմանց եւ գիտու-
թեանց մէջ : Վրիստոնէական կրօնի
իւրաքանչիւր գաւակ պարտաւոր է
իրբեւ առաջին և նուիրական պարտք
քաջ իմանալ իւր կրօնի վարդապետու-
թիւնն ու դաւանանքը, և ամեն պա-
րագայի և պատահման մէջ պատրաստ
գտնուիլ զայն պաշտպանելու. ուրեմն
այսուհետեւ ալ չը վարանինք բնաւ
մեր առջեւ ելած ամեն խոցնդոտնե-
րէն. ջանանք ամեն ճիգն ու ջանք ՚ի
գործ դնել մեր ազգի վերակենդանու-
թեան համար. թողունք այլ եւս կրօ-
նական անտարբերութիւնը, որ ազ-
գաց կործանման ամենամեծ պատճառ-
ներէն մին է. սիրենք զայն ՚ի բոլոր
սրտէ, ուսանինք և միանգամայն նորա
պահանջած պարտաւորութիւններն ՚ի
գործ դնենք. մեր կեանքը համաձայ-
նեցնենք նորա հետ : Առանց ճշմարիտ
կրօնասիրութեան չը կայ ազգաշինու-
թիւն, չը կայ յառաջագիմութիւն և
ոչ երջանիկ կեանք. առանց կրօնասի-
րութեան չենք կարող հարազատ որ-
դինք համարուիլ մեր երջանկայիշա-
տակ նախնեաց, որք կենօք չափ կը սի-
րէին կրօնը և նորա ազատութեան հա-
մար մահ. քան զկեանս կ'ընտրէին. մէկ
խօսքով մեր ազգը մինչեւ ցարդ կրօն-
քով ապրած է, պէտք է այսուհետեւ
եւս կրօնքով ապրի :

1874 Փետրւար 7. Կարապետ Սիւրբէան
Եւրոպայի :
Ալա. Դաս. Վար.